

BIJDRAGE

Gids voor goede praktijken in overheidsopdrachten

Uitgebracht door de Raad van Bestuur van 17 mei 2018

Aanvragers	Minister-president Vervoort en Minister Gosuin
Aanvraag ontvangen op	11 april 2018
Aanvraag behandeld door	Commissie Economie-Werkgelegenheid-Fiscaliteit-Financiën
Aanvraag behandeld op	16 april 2018, 2 en 15 mei 2018
Advies uitgebracht door de Raad van Bestuur van	17 mei 2018
	Aanvraag in het kader van de « gedeelde prioriteiten » van de Strategie 2025

Vooraf

In het kader van de *Gedeelde prioriteiten* van de Strategie 2025 legt de Minister van Economie en Tewerkstelling de sociale partners de « Gids voor goede praktijken in overheidsopdrachten » voor, die het Observatorium van de referentieprijzen voor de overheidsopdrachten ingevolge de werkzaamheden van de werkgroep « Bestrijding van sociale dumping » heeft opgesteld.

De werkgroep « Bestrijding van sociale dumping » (hierna WG) werd ingesteld ingevolge een beslissing van de Regering BHR-RV-DG-19.48348 van 3 maart 2016 betreffende de omzetting van de Richtlijn 2014/24/EU betreffende het plaatsen van overheidsopdrachten en de bestrijding van sociale dumping. Deze werkgroep werd ontwikkeld in het kader van Doelstelling 8 - Pijler 2 van de Strategie 2025 « Promotie van duurzame en kwaliteitsvolle tewerkstelling », waarvan Beleidswerf 2 precies betrekking heeft op het verlenen van bijstand bij de administratieve besluitvorming die in overeenstemming is met de wetgeving inzake overheidsopdrachten. Deze WG werd samengesteld op basis van de leden van het voormelde Stuurcomité, waarbij deskundigen van Brussel Plaatselijke besturen, het Secretariaat-generaal van de GOB, van de sociale partners en van andere organisaties zich naargelang de behandelde thema's hebben aangesloten.

In het kader van zijn werkzaamheden heeft de WG een aantal aanbevelingen inzake goede praktijken in overheidsopdrachten geformuleerd. Deze aanbevelingen werden opgenomen in een rapport dat het Stuurcomité van Doelstelling 8 - Pijler 2 in februari 2017 heeft bekrachtigd. Ingevolge dit rapport heeft het Observatorium de opdracht gekregen om een gids voor goede praktijken ter attentie van de aanbestedende overheden op te stellen, met de aanbevelingen die tijdens de vergaderingen van de WG werden geformuleerd.

Deze gids werd opgesteld in samenwerking met de verantwoordelijke ministeriële kabinetten en Brussel Plaatselijke besturen en wordt de sociale partners ter advies voorgelegd.

Bijdrage

1. Algemene beschouwingen

De Raad staat positief tegenover de opmaak van een gids voor goede praktijken in overheidsopdrachten, die voor de Brusselse aanbestedende overheden is bestemd en die op basis van de aanbevelingen van de WG Sociale dumping werd opgesteld.

De Raad meent dat het, ter wille van de duidelijkheid, nuttig zou zijn om een lijst te maken van de (types van) aanbestedende overheden tot dewelke de gids zich richt.

De Raad vraagt om het werk via de **ontwikkeling van sectorale gidsen voor goede praktijken** voort te zetten. Dit werk moet in de eerste plaats worden verricht in de sectoren die als fraudegevoelig worden bestempeld (schoonmaak, bouwwezen, bewaking, ...). Uiteraard zullen deze gidsen in overleg met de sociale partners van de betrokken sectoren moeten worden uitgewerkt. In dat opzicht komt het erop aan om in het ontwerp van gids rekening te kunnen houden met en waarde te geven aan de sectorale gidsen die al werden uitgewerkt (bijvoorbeeld gedetailleerde sectorale gidsen die de AD Werkgelegenheid van de EU heeft gepubliceerd).

De Raad is echter van mening dat het goed zou zijn om het ontwerp van gids **opnieuw op zijn hoofddoel toe te spitsen** teneinde de tot de aanbestedende overheden gerichte boodschap niet aan te tasten : de bestrijding van sociale dumping. In zijn huidige vorm bevat de gids immers praktijken die zeker relevant zijn voor de aanbesteders, maar die niet rechtstreeks betrekking hebben op de

problematiek van de bestrijding van sociale dumping (herzieningsclausules, facultatieve clausules, verdragingsboetes, opdrachten van geringe waarde, ...). Deze elementen zouden op een nuttige wijze naar andere documenten betreffende de problematiek van de overheidsopdrachten kunnen worden doorverwezen. In dezelfde gedachtegang zou de benaming van de gids in die zin moeten worden aangepast (hetzij de bestrijding van sociale dumping) en zou de momenteel te formele inleiding van de gids de uitdagingen en de context van sociale dumping beter moeten verduidelijken.

De Raad meent dat er een **vergelijkend onderzoek met de gidsen voor goede praktijken die op het federaal niveau werden opgesteld** (« Gids Bestrijding van sociale dumping in overheidsopdrachten en concessies ») **en van het Waals Gewest** (voor overheidsopdrachten voor werken) **moet worden verricht teneinde de Brusselse gids te vervolledigen**. Hierbij denken we meer bepaald aan de kwestie van de **uitsluitingsgronden en de controle ervan** door de aanbestedende overheden die in beide voormelde gidsen vermeld staan. In deze controlecontext zou er tevens moeten worden verduidelijkt dat de aanbestedende overheden een uittreksel uit het strafregister, een verklaring van de Directie van de administratieve geldboeten en zelfs een verklaring van de Sociale inspectie kunnen vragen om na te gaan of de kandidaten zich niet in een situatie van uitsluiting bevinden, die meer bepaald met een schending van het sociaal recht verband houdt.

De Raad is van oordeel dat, **voor de grootste overheidsopdrachten**, de aanbestedende overheden ertoe zouden moeten worden aangezet om **overeenkomsten met de SIOD te sluiten** teneinde de doeltreffendheid van de bestrijding van sociale fraude tijdens de uitvoeringsfase van de overheidsopdrachten te verzekeren. Er moet in de gids uitdrukkelijk worden vermeld dat elke tekortkoming aan het sociaal recht die tijdens de uitvoering van de opdracht wordt vastgesteld, door de aanbestedende overheid zal worden bestraft overeenkomstig de straffen die voor de tekortkomingen aan de opdracht zijn voorzien.

De Raad meent dat **de rol van het Observatorium van de referentieprijzen voor de overheidsopdrachten zou moeten worden verduidelijkt**, meer bepaald in het gedeelte « controle van de prijzen », en dat de aanbestedende overheden ertoe zouden moeten worden aangezet om er een beroep op te doen.

2. Bijzondere beschouwingen

2.1 Inleiding

De Raad is van oordeel dat het in de inleiding van belang is om :

- de opstelling van een hoofdstuk te voorzien dat de uitdagingen en de context beter verduidelijkt (« wat verstaat men onder dumping, waarom is dit nefast, waarom dit bestrijden ? »).
- de doelstelling van de gids als instrument om dumping te bestrijden beter te verduidelijken.
- eraan te herinneren dat er **andere criteria** dan enkel dat van de prijs in aanmerking moeten worden genomen (noodzakelijke naleving van de sociale en milieuwetgevingen, kwaliteit van het werk, duurzaamheid, ...), met een bijzondere aandacht voor fraudegevoelige sectoren zoals in bepaald in de bijlage.
- een aanbeveling inzake de afweging van het prijs criterium toe te voegen (cf. werkzaamheden van de WG dumping : max. 40 punten in arbeidsintensieve sectoren) en om naar de bestaande sectorale gidsen te verwijzen. Men dient te verduidelijken dat het concept van « economisch meest voordelige offerte » in zijn ruimste betekenis moet worden begrepen.

2.2 De behoefte bepalen

De Raad stelt voor om punt 1.- te vervolledigen met « **In het belang van alle partijen moet de aanbestedende overheid erop toezien een nauwkeurig en gedetailleerd lastenboek op te stellen, met voldoende lange termijnen voor het indienen van offertes. De opmaak van het lastenboek is immers van cruciaal belang, zowel voor de aanbestedende overheid, als voor de mogelijke inschrijvers. Het komt er enerzijds voor de aanbestedende overheid op aan om zich van de goede vergelijkbaarheid van de offertes te verzekeren, en anderzijds voor de inschrijvers om over de noodzakelijke informatie en een gepaste termijn te beschikken om hun offerte op te stellen** ».

De Raad stelt voor om vragen met betrekking tot de impact op tewerkstelling, arbeidsvoorwaarden en naleving van de verschillende geldende sociale normen, zoals de CAO's, aan de fundamentele vragen toe te voegen.

De Raad stelt voor om « Kan men beter doen met minder ? » door « Kan men het anders beter doen ? » te vervangen.

2.3 De verdeling in percelen van de opdracht bevorderen

De Raad stelt voor om de titel « De verdeling in percelen van de opdracht bevorderen » door « **De verdeling in percelen van de opdracht overwegen en indien opportuun in percelen verdelen** » te vervangen.

De Raad herhaalt dat hoewel de verdeling in percelen een middel voor eerlijke concurrentie in bepaalde sectoren kan zijn, deze niet in alle sectoren als oplossing voor de bestrijding van sociale dumping kan worden overwogen, en dan meer bepaald in de arbeidsintensieve sectoren.

Aanbevelingen van de WG Sociale dumping

De Raad stelt voor om de aanbeveling als volgt te verduidelijken :

- « **Er is geen verplichting om percelen te voorzien, maar de aanbestedende overheden moeten nagaan of het verantwoord is om in percelen te verdelen. De verdeling in percelen is een middel om de toegang tot de opdracht, in het bijzonder voor de KMO's, uit te breiden en dus om de concurrentie te vergroten. Tevens biedt ze heel wat KMO's die een volledige offerteaanvraag niet zouden kunnen beantwoorden, maar wel een deel ervan, perspectieven door de mogelijkheid te openen om met publieke organisaties te werken. Men dient echter waakzaam te blijven voor de daaropvolgende gevaren voor afspraken tussen de inschrijvers, meer bepaald in sectoren waarin de concurrentie gering is. Bijgevolg oordelen de aanbestedende overheden voor elke opdracht of de verdeling in percelen al dan niet opportuun is. Ingeval van verdeling in percelen dient de aanbesteder het eventueel beheer van verschillende contractanten (de coördinatie) te bevatten. De keuze om niet in percelen te verdelen voor opdrachten voor een bedrag gelijk aan of meer dan 144.000 € excl. BTW moet in de opdrachtdocumenten steeds worden gemotiveerd** ».
- Toevoegen dat er naast de daaropvolgende gevaren voor afspraken een tweede gevaar bestaat, dat de WG heeft aangehaald : « in bepaalde sectoren, in het bijzonder de arbeidsintensieve sectoren en deze met een sterke concurrentie (bouwwezen, schoonmaak, ...), kan **de toevlucht tot verdeling in percelen nefaste gevolgen hebben in termen van bestrijding van sociale dumping** », en dat dit moeilijkheden met zich kan meebrengen in termen van uitvoering van de opdracht en van beheer van het personeel.

Opdrachten voor een bedrag gelijk aan of meer dan 144 000 € excl. BTW

De Raad wenst dat er zou worden verduidelijkt dat de aanbestedende overheid enkel in percelen zal moeten verdelen als het **opportuun** is om dit te doen.

Opdrachten voor een bedrag lager dan 144 000 € excl. BTW

In plaats van de formulering « Niettemin is het ook aangeraden om de verdeling in percelen van de opdracht aan te moedigen, behalve indien dit omwille van uitdrukkelijk gerechtvaardigde redenen onmogelijk is », verkiest **de Raad** « Niettemin is het ook aangeraden **om de verdeling in percelen van de opdracht te overwegen en om in percelen te verdelen**, behalve indien dit omwille van uitdrukkelijk gerechtvaardigde redenen onmogelijk is ».

Voorbeeld van clause die in de opdrachtdocumenten moet worden opgenomen

De Raad vraagt om **de clause te schrappen**, omdat ze geen verband houdt met de bestrijding van sociale dumping.

2.4 Onderaanneming

De Raad steunt het beginsel van de beperking van de onderaannemingsketen en dit in hoofdzaak in fraudegevoelige sectoren.

De Raad vindt het opportuener om de titel « Het gebruik van onderaanneming beperken » door « **De onderaannemingsketen beperken** » te vervangen.

De Raad is in het bijzonder waakzaam voor het feit dat de volledige onderaannemingsketen van elke offerte erop toeziet dat het arbeidsrecht en het sociaal en milieurecht worden nageleefd. Toch benadrukt **de Raad** het belang van de toevlucht tot onderaanneming in het kader van talrijke offertes die specifieke vaardigheden vereisen die een gewone aanbesteder niet per se in zijn rangen heeft. Tevens is het voor de KMO's een middel om toegang tot bepaalde opdrachten te krijgen. Er moet dus geval per geval een juist evenwicht worden bepaald, rekening houdend met de sectorale dimensies.

Aanbevelingen van de WG Sociale dumping

De Raad vindt de zin « Bovendien is het relevant om het aandeel dat kan worden uitbesteed, te beperken » van de aanbeveling onduidelijk en herhaalt dat art. 12/3, §1 van het koninklijk besluit van 14 januari 2013 de volledige onderaanneming verbiedt.

In plaats van de zin « Onderaanneming wordt vaak gezien als een praktijk die het risico op sociale dumping vergroot » verkiest **de Raad** « **De louter economische onderaanneming (die niets met een specifieke vaardigheid of bijkomende middelen te maken heeft) is vaak een indicator die sociale dumping in de hand werkt** ».

Ontwikkeling

De Raad herhaalt dat het mogelijk is om **in hoofde van de onderaannemers bepaalde elementen na te gaan**. Hij geeft aan dat de aanbestedende overheden eraan moeten worden herinnerd dat ze, vanaf de fase van de gunning, de identiteit van de onderaannemers, de redenen die de toevlucht tot onderaanneming motiveren en de uitsluitingsgronden kunnen controleren, door in de opdrachtdocumenten de inschrijvers te vragen of ze onderaanneming overwegen en zo ja, aan welke (bij ontstentenis, potentiële) onderaannemers. Dit moet in het bijzonder in fraudegevoelige sectoren worden nagegaan (cf. bijlage 1). Tevens moet de gids de sectorale bepalingen ter zake vermelden.

De Raad moet zich ervan verzekeren dat alle onderaannemers aan dezelfde vereisteniveau's beantwoorden (financiële solvabiliteit, bekendmaking van de jaarrekeningen, gemiddelde personeelsbezetting, taalgebruik, prikken, naleving van het sociaal recht (mogelijke controle), enz.).

De Raad stelt voor om de paragraaf « Niettemin verduidelijkt het Hof van Justitie... deze maatregel wel degelijk noodzakelijk en evenredig is » te schrappen.

Voorbeeld van op te nemen clausules

De Raad is van oordeel dat de controle van de uitsluitingsgronden in de tekst zelf niet is verduidelijkt. Bovendien wordt er geen onderscheid tussen de Belgische en Europese opdrachten gemaakt.

Bijgevolg stelt **de Raad** voor om « De aanbestedende overheid controleert/behoudt zich het recht voor om te controleren of er in hoofde van de rechtstreekse onderaannemer(s) van de opdrachtnemer uitsluitingsgronden bestaan in de zin van artikelen 67 tot 69 van de wet van 17 juni 2016 (...) » te vervangen door :

« Voor de Europese opdrachten controleert de aanbestedende overheid of er in hoofde van de rechtstreekse onderaannemer(s) van de opdrachtnemer uitsluitingsgronden bestaan in de zin van artikelen 67 tot 69 van de wet van 17 juni 2016 (...).

Voor de Belgische opdrachten kan de aanbestedende overheid controleren of er in hoofde van de rechtstreekse onderaannemer(s) van de opdrachtnemer uitsluitingsgronden bestaan in de zin van artikelen 67 tot 69 van de wet van 17 juni 2016 (...). De opdrachtdocumenten geven aan of deze controle zal gebeuren.

In ieder geval heeft de onderaannemer die zich in een situatie van uitsluiting bevindt steeds de mogelijkheid om te bewijzen dat de maatregelen die hij heeft genomen voldoende zijn om zijn betrouwbaarheid aan te tonen, ondanks de toepasselijke uitsluitingsgrond ».

De Raad stelt voor om de zin « Elke overtreding van deze verboden kan aanleiding geven tot de toepassing van ambtshalve maatregelen » met « Onverminderd art. 70 van de wet van 17 juni 2016, kan elke overtreding... » te vervolledigen.

Aan de paragraaf « Overeenkomstig artikel 12, §2, lid 1, 2° van het koninklijk besluit van 14 januari 2013 behoudt de aanbestedende overheid zich het recht voor om het inzetten van bepaalde onderaannemers op te leggen » wenst **de Raad** de zin « **In voorkomend geval blijft de aanbestedende overheid aansprakelijk voor de financiële en economische bekwaamheid en de technische en professionele bekwaamheid van deze onderaannemer(s)** » toe te voegen.

Voorbeeld van clause inzake derdenbeding met betrekking tot de aansprakelijkheid van de onderaannemer

De Raad vraagt om de zin « Wanneer hij één of meerdere onderaannemers inzet, moet de inschrijver... » door « ... één of meerdere onderaannemers inzet **die hem werden of zullen worden opgelegd** » te verduidelijken.

2.5 Plaatsbezoek

De Raad stelt voor om de titel « Het plaatsbezoek opleggen » door « **Het plaatsbezoek** » te vervangen.

Aanbevelingen van de WG Sociale dumping

De Raad vindt het van belang om in de tekst te verduidelijken dat de oplegging ervan verband moet houden met het voorwerp van de opdracht.

De Raad stelt voor om « **Er wordt aangeraden om individuele bezoeken te organiseren. Dientengevolge moet er vóór de indiening van de offerte een voldoende lange termijn worden voorzien. Bovendien moet de informatie die tijdens de bezoeken wordt uitgewisseld op een transparante wijze aan alle inschrijvers worden bekendgemaakt. Tot slot is een specifiek in te vullen en bij de offerte te voegen formulier aanbevolen, teneinde een bijzondere aandacht te trekken** » aan de tekst van de aanbeveling toe te voegen.

Ontwikkelingen

De Raad vraagt om voetnoot 21 in de hoofdtekst op te nemen.

Aan de zin « De Raad van State herhaalt dat het feit dat de vormelijkheid op straffe van nietigheid door het bijzonder lastenboek wordt voorgeschreven, immers volstaat (...) » vraagt **de Raad** om « **absolute** nietigheid » toe te voegen.

Aan de paragraaf « In dergelijke gevallen moeten de inschrijvers in hun offerte aantonen dat ze het vereiste bezoek hebben verricht » vraagt **de Raad** om de zin « **Een in te vullen en bij de offerte te voegen formulier is aanbevolen** » toe te voegen.

De Raad stelt de volgende verduidelijkingen aan de paragraaf « Men moet zich ervan bewust zijn dat een onderneming van de opdracht kan worden uitgesloten indien zij het bezoekattest niet verstrekt » voor : « Men moet zich ervan bewust zijn dat een onderneming (**ingeval van relatieve nietigheid**) **kan of (ingeval van absolute nietigheid) moet** worden uitgesloten van de opdracht indien zij het bezoekattest niet verstrekt ».

Voorbeeld van clausules die in de opdrachtdocumenten moeten worden opgenomen

Aan de paragraaf « Wanneer hij zijn offerte opstelt, wordt de inschrijver geacht (...) die zich bij de uitvoering van de opdracht kunnen voordoen » vraagt **de Raad** om « **behalve de onvoorzienbare omstandigheden** » toe te voegen.

In de volgende paragraaf (« Alvorens zijn prijs vast te stellen (...) ») stelt **de Raad** voor om « tijd » met « **of termijn** » te vervullen.

De Raad vraagt om « De door de inschrijver in zijn offerte voorgestelde prijs zal niet worden gewijzigd » te schrappen.

2.6 De economische, financiële, technische en/of professionele bekwaamheid van de economische operator controleren

Aanbevelingen van de WG Sociale dumping

De Raad dringt aan op het evenredige karakter van de bekwaamheden die voor elke offerteaanvraag worden gevraagd teneinde de economische operatoren niet te bestraffen, meer bepaald de kleinste, die hun vaardigheden ten dienste van de publieke organisaties zouden willen stellen en stelt voor om aan de eerste paragraaf « **In ieder geval moeten de criteria evenredig zijn met het voorwerp van de opdracht** » toe te voegen.

De Raad vraagt dat de **criteria inzake analyse van de goede economische en financiële gezondheid van de ondernemingen via de jaarrekeningen**, zoals deze in het kader van de werkgroep sociale dumping werden voorgesteld, **het voorwerp zouden zijn van ontwikkeling en aanbevelingen in het kader van het ontwerp van gids**. Tevens zou het raadzaam zijn aan de rol en het bestaan van het Observatorium van de referentieprijzen te herinneren.

Ontwikkelingen

Aan de paragraaf « De technische of professionele bekwaamheid van de kandidaat of inschrijver kan worden gerechtvaardigd (...) voor de belangrijkste werken » vraagt **de Raad** om « **Deze vereisten moeten evenredig zijn met het voorwerp van de opdracht en rekening houden met de referenties die al in het kader van het verkrijgen van de erkenning voor de opdrachten voor werken werden gegeven** » toe te voegen.

In verband met de paragraaf betreffende het UEA wijst **de Raad** erop dat dit enkel verplicht is **voor de Europese opdrachten** (zie artikel 39 KB Plaatsing van 18 april 2017). Voor de Belgische opdrachten is het UEA uitgesloten. Er wordt momenteel een Belgisch UEA uitgewerkt (door het AAV). Het zou raadzaam zijn om dit te verduidelijken en om toe te voegen dat « **Sinds 18 april 2018 het UEA enkel in elektronische versie kan worden ingevuld** ».

Voorbeeld van op te nemen clausules

De Raad meet dat de clausule zou moeten worden aangepast teneinde rekening te houden met de toegang tot **Telemarc** (de toegangs aanvraag is verplicht en moet tegen ten laatste 1 mei 2018 worden voorzien).

De Raad stelt voor om, vóór de paragraaf « De inschrijver moet tijdens één van de laatste drie boekjaren (...) », de zin « **De omzet die in het kader van een tijdelijke vennootschap werd gerealiseerd, wordt ook in aanmerking genomen, meer in het bijzonder voor het aandeel dat de inschrijver heeft gerealiseerd** » toe te voegen.

De Raad is van oordeel dat de verwijzing naar « één van de laatste drie boekjaren » **volledig ontoereikend is** om de economische en financiële bekwaamheid van een onderneming, alsook de operationele bekwaamheid aan te tonen. Bovendien is hij van mening dat men om op de criteria inzake economische en financiële bekwaamheden aanspraak te kunnen maken, tenminste zijn jaarrekeningen moet **hebben** neergelegd bij de Nationale Bank van België, teneinde de aanbestedende overheid in staat te stellen om tot een analyse van de balansen en jaarrekeningen over te gaan.

Minimale vereisten

De Raad wenst het 2° punt te nuanceren door te verduidelijken dat het niet opportuun is om een minimale omzet te eisen inzake de activiteiten die rechtstreeks verband houden met de diensten die in het bestek worden beschreven, indien er in een ander criterium inzake technische en professionele bekwaamheid specifieke verwijzingen naar vroegere opdrachten worden geëist.

Criteria inzake technische bekwaamheid

Over het algemeen is **de Raad** van mening dat het van belang is om naar de geldende sectorale gidsen te verwijzen.

De Raad heeft vragen bij het ontbreken van criteria in verband met de kwalificatie van het personeel, die sectoraal moeten worden bepaald.

Voorbeeld van clausule betreffende de onderwijs- en beroepskwalificaties die in de documenten van een opdracht moet worden opgenomen

De Raad vraagt om « (...) of **XX jaren ervaring in het gebied** » aan de paragraaf toe te voegen.

2.7 De gepaste plaatsingsprocedure en gunningscriteria kiezen

De Raad herhaalt dat de prijs inderdaad niet langer als het enige waarderingselement moet worden beschouwd, of zelfs als het belangrijkste, om recht te geven op ratio's (prijs/kwaliteit) en andere kwalitatieve elementen (methodologie, referenties, team, planning, ...). Dit zou het onder meer toelaten om de praktijken in verband met sociale dumping te beperken, in het bijzonder in het kader van arbeidsintensieve opdrachten. Het komt er hier ook op aan om te verwijzen naar de sectorale gidsen voor goede praktijken, teneinde de relevante criteria en hun afweging in functie van de sectoren en van de types van opdrachten te illustreren.

De Raad beveelt aan om de definitie van milieuclausules verder uit te werken, teneinde de offerte met de kleinste impact op het planetaire ecosysteem positief te discrimineren.

Ontwikkelingen

Aan de paragraaf « De onderhandeling wordt immers voortaan beschouwd (...) » stelt **de Raad** voor om de zin « **Rekening houdend met het minder transparant karakter ervan moet men toezien op de motiveringsplicht en op het verbod om over de minimumeisen en de gunningscriteria te onderhandelen** » toe te voegen.

Tevens benadrukt **de Raad** dat men als mogelijke criteria dat van de naleving van de sociale wetgeving en van de CAO's en dat van de personeelsopleiding zou moeten vermelden.

In de zin « Het belang van het prijs criterium verminderen... die soms praktijken in verband met sociale dumping met zich meebrengt » vraagt **de Raad** om het woord « soms » te schrappen.

De Raad is van oordeel dat het, naargelang het type van opdracht, relevant is om de criteria beter af te wegen, teneinde de impact van het prijs criterium op de gunning van de opdracht te beperken.

Wat de milieucriteria betreft, is **de Raad** voorstander van een verwijzing naar het begrip van **kort circuit** voor wat de herkomst van de materialen/leveringen betreft die nodig zijn om de werf uit te voeren. De toevlucht tot de circulaire economie kan eveneens een te valoriseren criterium zijn om de « economisch meest voordelige » offerte te bepalen.

De Raad meent dat de betrouwbaarheid van de inschrijver aan de hand van zijn deskundigheid, ervaring en vroegere verwezenlijkingen kan worden geëvalueerd. Deze zou ook aan de hand van zijn **reactievermogen/-snelheid** ingeval van problemen kunnen worden geëvalueerd. **De Raad** meent dat men rond objectieve criteria zou moeten werken die het toelaten om het reactievermogen/de reactiesnelheid te evalueren.

Ecolabels

Vóór de laatste paragraaf van punt 6.3 vraagt **de Raad** om de volgende paragraaf toe te voegen : « **Hiertoe is het belangrijk om in de opdrachtdocumenten te verduidelijken welke specifieke vereisten op het vlak van labeling er zijn vereist, teneinde als aanbestedende overheid de andere bewijsmiddelen te kunnen evalueren die inschrijvers hebben aangebracht** ».

Voorbeelden van clausules

Voorbeelden van gunningscriteria ter informatie op te nemen in een opdrachtdocument

De Raad herhaalt dat het, voor sommige te bepalen sectoren, van belang is dat de op middelenverplichtingen gebaseerde criteria contractuele clausules worden (bijvoorbeeld het aantal uren).

Toevoeging van een punt 6bis

De Raad stelt voor om een punt 6bis toe te voegen betreffende de **publicatie van de totaalprijzen van de in het PV van opening ingediende offertes** met de volgende aanbeveling : « **Er wordt aanbevolen dat de aanbestedende overheden in het kader van het PV van opening voor de indiening van de offertes de TOTAALPRIJZEN van de inschrijvers publiceren, met het oog op de naleving van de planning en het concurrentievermogen van de ondernemingen, alsook de continuïteit van de opdracht¹** ». De totaalprijzen van de ingediende offertes zijn immers niet betrouwbaar en de publicatie biedt de transparantie die het ook toelaat om abnormaal lage offertes te kunnen bestrijden.

---

¹ Cf. art. 84 van het KB van 18 april 2018.

2.8 De elementen van de offerte rechtvaardigen bij de controle van de prijzen

De Raad stelt voor om hier de rol van het Observatorium van de referentieprijzen voor de overheidsopdrachten te verduidelijken en om de aanbestedende overheden ertoe aan te sporen om er een beroep op te doen.

Nagestreefde doelen

In de zin « In bepaalde gevallen kunnen deze gedragingen... die de wetgever wil bestrijden » wenst **de Raad de schrapping van « In bepaalde gevallen », alsook de vervanging van « kunnen zijn » door « zijn regelmatig ».**

Formalisme van de controle

De Raad wenst dat er wordt vermeld dat de verplichtingen inzake personeelsovername en de sectorale regels kunnen worden aangewend om de onjuistheid en onsamenhangendheid van bepaalde rechtvaardigingen aan te tonen.

De analyse van de prijsrechtvaardigingen

De Raad herhaalt dat de sociale inschakelingsmaatregelen (zoals de artikels 60) **de aanwerving van bijkomend personeel moeten toelaten en de omkadering ervan moeten waarborgen.**

Voorbeeld van een verzoek tot rechtvaardiging van prijzen van een offerte die abnormaal hoog of laag lijken (K.B. 18.04.2017, art. 36)

De Raad stelt voor om in de typebrief voor de rechtvaardiging van prijzen « **een niet te verwaarlozen post** » na « (...) totaalbedrag (...) » toe te voegen.

2.9 Aandachtig zijn voor de uitvoeringsregels van de opdrachten

De Raad heeft vragen bij het verband tussen dit hoofdstuk en de problematiek die de gids beoogt. Het zou dus uit de gids betreffende sociale dumping kunnen worden geschrapt.

Herzieningsclausules

De Raad stelt voor om, na de opsomming van de clausules, de zin « **Hiertoe voorzien de aanbestedende overheden URL-links naar de referenties van de voormelde teksten in hun lastenboeken** » toe te voegen.

Facultatieve clausules

De Raad stelt voor om na « (...) verschillend specifiek stelsel in het bijzonder lastenboek (...) », de uitdrukking « **en dit overeenkomstig artikel 9 van het koninklijk besluit van 14 januari 2013** » toe te voegen. Bovendien wordt er voorgesteld om uitdrukkelijk te verwijzen naar paragraaf 4 van dit artikel om te beantwoorden aan de formele motiveringsvereisten ingeval van afwijking van de bepalingen die in deze paragraaf worden opgesomd.

GevalLEN waarin de uitvoeringsregels niet toepasselijk zijn

De Raad stelt voor om aan de opsomming « De opdrachten onder een bedrag van 30.000 € excl. BTW » toe te voegen.

Formele motivering

De Raad stelt voor om aan de paragraaf « Voor de andere bepalingen varieert de intensiteit (...) », « **overeenkomstig artikel 9 van het koninklijk besluit van 14 januari 2013** » toe te voegen.

De Raad stelt voor om toe te voegen dat de bepalingen 38/9 §1 tot 3 en 38/10 §1 tot 3 « **Daarentegen op een formele wijze in de opdrachtdocumenten zelf moeten worden gemotiveerd** : ».

2.10 Aan bepaalde werknemers de beheersing van de taal van de opdracht opleggen

De Raad sluit zich aan bij het voorstel en roept terzelfder tijd op tot de grootste omzichtigheid en waakzaamheid bij de formulering en de tenuitvoerlegging ervan.

De Raad benadrukt dat de oplegging van een dergelijke clause zich niet als een protectionistische clause mag voordoen, maar wel degelijk als een vereiste met betrekking tot de goede uitvoering van de opdracht. Bijgevolg is het van belang om het verband dat tussen de oplegging ervan en de bestrijding van sociale dumping werd gelegd, te schrappen. Tevens zou vanwege de inschrijver de organisatie van opleidingen van zijn personeel met betrekking tot de beheersing van één van beide landstalen kunnen worden vermeld.

Ontwikkelingen

De Raad vraagt de schrapping van de zin « Een ander gevolg is een verhoging van het gevaar voor sociale dumping (...) de Belgische en Europese wetgevers », alsook van de passage « als op het vlak van de praktijken inzake sociale dumping » die zich in de zin « Het is raadzaam dat... als op het vlak van de praktijken inzake sociale dumping » bevindt.

Voorbeeld van op te nemen clauses - opdracht voor werken en gelijkgestelden

De Raad stelt voor om het woord « kunnen » toe te voegen vóór het woord « leveren » in de 2de en 3de paragrafen van de clause.

De Raad stelt voor om « De aanbestedende overheid zal door tussenkomst van zijn werfopzichter en vóór het begin van de werf nagaan dat de personen die een omkaderende functie vervullen op geldige wijze met één van voornoemde middelen hun beheersing van de Franse of Nederlandse taal kunnen aantonen » te vervangen door « De aanbestedende overheid zal door tussenkomst van zijn werfopzichter en vóór het begin van de werf nagaan dat de personen die een omkaderende functie vervullen op zijn eerste verzoek op geldige wijze met één van voornoemde middelen hun beheersing van de Franse of Nederlandse taal kunnen aantonen ».

De Raad stelt voor om « Elke inbreuk op deze bepaling brengt de toepassing mee van een bijzondere straf van XX € per overtredend persoon en per dag » te vervangen door « Elke inbreuk op deze bepaling geeft de aanbestedende overheid het recht om de vervanging van de ambtenaar in kwestie te vragen. Bij ontstentenis brengt dit de toepassing mee van een bijzondere straf van XX € per overtredend persoon en per dag ».

De Raad stelt voor om in de laatste paragraaf toe te voegen dat « de mogelijke voormelde straffen zo nodig in naleving van het evenredigheidsbeginsel zullen worden toegepast ».

2.11 Toezicht op en controle van de uitvoering van de opdracht

De Raad benadrukt dat hoewel de controles belangrijk zijn, deze echter niet vóór de eigenlijke uitvoering van een opdracht mogen uitlopen, omwille van een te stelselmatig karakter dat een klimaat van wantrouwen kan doen ontstaan. Het komt er eerder op aan om de eventuele tekortkomingen bij de uitvoering te beogen en de manier om deze te verhelpen. De straffen moeten in het lastenboek worden vastgesteld en goed gekend zijn door de economische operator die eraan zou worden onderworpen.

De Raad verwijst naar de algemene beschouwingen en naar de noodzakelijke protocolakkoorden tussen de aanbestedende overheden en de SIOD, de GWI, enz. Men zou in de gids **uitdrukkelijk** moeten vermelden dat elke tekortkoming aan het sociaal recht die tijdens de uitvoering van de opdracht wordt vastgesteld, door de aanbestedende overheid zal worden bestraft overeenkomstig de sancties die voor de tekortkomingen aan de opdracht zijn voorzien.

De Raad herhaalt dat, zoals de « Gids » het aangeeft, de controle van het verrichte werk of het werk dat wordt verricht onontbeerlijk is om zich meer bepaald ervan te verzekeren dat de overheidsmiddelen goed worden besteed. Hiertoe moet de aanbestedende overheid zijn hele ziel in de functie van controle en van oplevering van de werken leggen. Tevens moet de persoon belast met de controle een positie genieten die het hem toelaat om zijn beslissingen in volledige onpartijdigheid te nemen. De eerste prioriteit van de controleur bestaat erin om te waarborgen dat het werk **correct** werd verricht.

Types van controles

Voorbeeld van clausules met betrekking tot de uitvoering van de opdracht die in de uitvoeringsvoorwaarden van de opdrachtdocumenten moeten worden opgenomen

De Raad stelt voor om toe te voegen dat de aannemer een lijst van het personeel dat op de werf is tewerkgesteld ter beschikking van de aanbestedende overheid houdt, « behalve wanneer de aanwezigheidsregistratie van toepassing is ».

Dagboek van de werken

De Raad vraagt om de relevantie te onderzoeken van de elementen die worden voorgesteld om in het dagboek van de werken vermeld te staan. **De Raad** herhaalt dat deze elementen door het advocatenkantoor van het kabinet van Minister Didier Gosuin werden geïntegreerd.

De bijzondere straf

De Raad verduidelijkt dat de verwijzing naar artikel 9, §3 van het K.B. van 14 januari 2013 door artikel 9, §4 van hetzelfde besluit zou moeten worden vervangen.

Voorbeeld van clausules - de bedragen moeten worden aangepast in functie van het vermoedelijke belang van de bestelling

De Raad verduidelijkt dat de cumulatie tussen geldboeten en straffen niet is toegelaten, overeenkomstig artikelen 45 en 46 van het koninklijk besluit van 14 januari 2013, behalve wanneer de schade van de aanbestedende overheid verschillend is.

De verdragingsboetes

De Raad vestigt de aandacht op een fout in de zin « Om de verdragingsboete te voorkomen... onvoorzienbare gebeurtenis ». En wat betreft de zin « De verdragingsboete kan echter enkel de schade dekken die de aanbestedende overheid heeft geleden » kan het doel er niet in bestaan dat men de schade vergoedt die door een derde werd geleden.

2.12 De realisatie van innoverende overheidsopdrachten aanmoedigen

De Raad is, bij het nalezen van het hoofdstuk, van oordeel dat het verband tussen innoverende overheidsopdrachten en bestrijding van sociale dumping niet werd aangetoond. **De Raad** verduidelijkt dat innoverende overheidsopdrachten een factor van positieve discriminatie zijn en dat men de impact niet alleen op het vlak van bestrijding van sociale dumping dient te bepalen, maar ook en voor op het

vlak van de kwaliteit van de behaalde resultaten. **De Raad** herhaalt dat innoverende overheidsopdrachten een instrument zijn die uit de nieuwe wetgeving voortkomen en dat het moeilijk is om op dit ogenblik de impact te analyseren die ze op de bestrijding van sociale dumping hebben.

2.13 De opdrachten van geringe waarde beheren

De Raad is van oordeel dat het verband tussen dit hoofdstuk en de problematiek van de sociale dumping er baat bij zou hebben om op de voorgrond te worden geplaatst.

De Raad is van oordeel dat deze opdrachten, ten behoeve van economische operatoren van kleinere omvang of voor zeer kleine bestelde hoeveelheden, eenvoudig moeten blijven in de tenuitvoerlegging ervan, zonder echter van de minste regel inzake arbeidsrecht en sociaal en milieurecht af te wijken.

De Raad stelt voor om, na punt 12.4, een punt 12.4bis betreffende de spontane offertes toe te voegen dat op het document FOD Economie zou zijn geïnspireerd (blz. 11-12 van het Charter « Toegang van KMO's tot overheidsopdrachten »).

*
*   *
*